

МИСТИЧЕСКИЯТ ОПИТ НА ЦЪРКВАТА КАТО ПЪТ НА БОГОПОЗНАНИЕ

Човекът непрекъснато се стреми към познание, като най-високият обект на неговите стремежи е Бог. На Изток познанието на Бога не е самоцел, нито има само теоретичен характер, а винаги е с практическа насоченост и крайна цел постигане единение с Бога, т.нар. **обожение**. В този смисъл източното богословие е мистическо - богословие на опита, напълно чуждо на западната схоластика, изградена изключително върху рационалния принцип. Мистичен (от гр. μιστικός) означава **тайнствен**. В съвременното християнско богословие мистицизъм се нарича религиозният опит основан върху срещата с Бога лице в лице - среща с Реалност, превишаваща всяко човешко възприятие.

Едно от най-известните богословски съчинения от християнската древност е трактатът на св. Дионисий Ареопагит „За мистическото богословие“, който разглежда принципите на богопознанието. Той започва с един молитвен призив към Св. Троица - за възвисяване **„зад пределите на незнанието до най-високите върхове на Свещенотайното Писание, там, където в свръхлъчезарния мрак на мълчанието се крият простите, съвършени и нетленни богословски тайни“**. Това духовно възвисяване изисква преди всичко пречистване (гр. κάθαρσις), отхвърляне на всичко - чисто и нечисто, за да се проникне там, **където пребивава Този, Който е над всеки предел**.

Мнозина мислят, че след като Бог е невидим, няма никаква възможност да се докоснем до Него непосредствено и да Го видим. Опитът на Църквата обаче показва, че виждането на Бога е възможно, въпреки че по природа Той е невидим и се намира отвъд пределите на разбираемото и постижимото. Дали обаче всеки може да види Бога? Сам Иисус Христос казва: **„Блажени чистите по сърце, защото те ще видят Бога“** (Мат. 5:8). С тези думи Спасителят ни дава надежда, че когато очистим сърцето си ще можем да видим Бога, и то не само след смъртта, но и приживе. Разбира се тук съвсем не става дума за обичайното земно виждане, а за съзерцание посредством вътрешните очи на ума, с очите на

душата. Това съзерцание е трудно да се опише с думи, тъй като е тайнствено и мистично, но при все това е основополагаща реалност на християнския живот. Свещеното Писание и опита на Църквата показват, че онези, на които се открива Бог – пророците, апостолите, отците на Църквата и светците, са притежавали просветлен ум и чисто сърце, а в житейския си път са следвали стриктно Божиите повели.

Пътят на мистическото богопознание е път на очистване и възкачване. Подобно на Моисей, който изкачва планина Синай, за да се срещне с Бога, така и този, който иска да проникне в божествените истини, трябва да очисти ума и сърцето си, да се издигне над сетивното и познатото, за да се открие пред него тайната на Бога. По думите на св. Дионисий Ареопагит, св. пророк *Мойсей най-напред очиства себе си, след това се отделя от нечистите, а после откъсвайки се от тълпата, достига върховете на Божественото възхождение. Но и на това ниво той все още не е в общение с Бога, не Го съзерцава, тъй като не вижда Него, а само мястото, където Той пребивава... По-нататък св. Дионисий разяснява, че **едва когато прекрачва света на видимите и виждащите, Мойсей прониква в мистичния мрак на незнанието; едва там в него замлъква всяко положително знание освобождава се от каквото и да е чувство представа ... не принадлежи повече на себе си... и благодарение на незнанието познава превъзходящото ума.***

Не само св. Дионисий, но и много други православни църковни писатели-мистици учат, че достигайки съзерцанието на Божествената светлина, човек става подобен на Христос и се съединява с Бога. Това състояние те наричат **обожение** – т.е. състояние, при което човек става бог по благодат. Св. Макарий Египетски (IV в.) казва, че **душата на човек, достигнал състояние на съвършенство, става цялата светлина, огън, любов, дух; съединява се с Дух Свети и изцяло се преобразява.** Св. Симеон Нови Богослов (XI в.) допълва това твърдение, базирайки се на собствения си мистичен опит, и казва, че **когато човек достигне съвършенство на духа, изцяло се очиства от всички страсти, и когато душата изцяло встъпи в единение с Духа Утешител, като че ли разтворена в Духа, самата тя се сподобява да стане дух, тогава всичко в нея става светлина, всичко става радост, всичко – покой, всичко – веселие, всичко – любов, всичко – милосърдие, всичко – благост, всичко – доброта, а като че ли тя е потопена в добродетелта на силата на благия Дух, подобно на камък, отвсякъде обгърнат с вода в океанската бездна.**

Във всички свои произведения св. Симеон Нови Богослов подчертава, че **божествената светлина се явява само на смирените и кротки хора, които водят свят живот и спазват Христовите заповеди. Опитът от съзерцанието на божествената светлина прави човека още по-смирен, тъй като осъзнава своето недостойнство пред лицето на божественото величие.**

Мистицизмът не се ограничава нито до раннохристиянско време, нито само до периода на вселенските събори (VII в.), а е изначален за православно учение. Като потвърждение на това можем да споменем имената на видни подвижници-мистици от всички епохи, както и на такива, които са почти наши съвременници – св. Григорий Палама (XIV в.), св. Сергей Радонежски (XIV в.), св. Серафим Саровски (XVIII в.), св. Силуан Атонски (XIX-XX в.), който е един от последните канонизирани светци на Православната Църква, а също и неговия ученик и приемник – архим. Софроний Сахаров (1896-1999г).

В житието на **св. Сергей Радонежски** са описани много случаи на свръхестествена проява на Божията сила по време на неговите молитви или на извършвана от него Божествена литургия. Веднъж, когато служил св. Литургия, учениците му видели ангел в бляскави дрехи да му съслужи. В друг случай видели божествен огън в олтара, докато св. Сергей извършвал Божествената литургия. Когато повдигнал Чашата за причастието, огънят се свил на свитък и влязъл в Чашата.

Друг виден представител на мистицизма е **св. Григорий Палама** (1296-1359) известен с обосноваването на **исихазма** - една особена молитвена практика, нар. „умна молитва“ (на слав. „умно делание“), в която участват в еднаква степен душата и тялото, и посредством която човек може да види Бога, да Го въприеме чрез Неговите енергии и да се богоуподоби (обджи). Това учение на св. Григорий, наречено още **паламизъм** е прието за официално църковно учение на събора в Константинопол от 1341 г. Според същото това учение Божествените енергии се съобщават не само в мистичния опит на подвижниците, но също и при Кръщението и Евхаристията.

Широко известен е и мистическия опит на друг популярен православен подвижник още по-близък до нашето съвремие – **св. Серафим Саровски** (1779-1833). За него е известно, че не само е съзерцавал божествената светлина, но и сам се преобразявал, подобно на Христос на Тавор, и започвал да сияе с неземна светлина. За едно такова чудо свидетелства и разказът на търговеца Мотовилов, на когото св. Серафим явил благодатта на Светия Дух,

която и двамата усещали като неизречима светлина, необикновена тишина и мир, сладост и радост, благоухание и топлина.

И в наши дни са известни примери с много подвижници, които са се удостоили да усетят особеното благодатно чувство на Божието присъствие. **Архим. Софроний Сахаров** (1896-1993), ученик на **преп. Силуан Атонски** пише книга за него – „Старец Силуан”, в която разказва за духовния му път и мистическия му опит. Самият той също споделя своя подвижнически опит в книгата си „Да видиш Бога както е”. В нея той говори за Божествената светлина, която му се явила, подобно на св. Апостоли на Тавор, на ап. Павел, на св. Симеон Нови Богослов и на много други светии. За нея той говори като за Светлина не от този свят – Светлина с Божествен произход, в която се открива Христос и Светия Дух. Архим. Софроний свързва виждането на тази Светлина с вярата и споделя следното: **„Когато повярах в Божеството на Христос до пълна несъмненост, тогава ме осия Светлина не от този свят... Отначало повярах с жива вяра, след това ми се яви Светлината. Не било ли така и с апостолите Петър, Яков и Йоан?... Така и Павел носил духовно в сърцето си Христос, Когото гонел: и затова му се явила Светлината на Божеството в своята сила. И дръзвам да кажа, че видението на Нетварната Светлина е свързано неразделно с вярата в Божеството на Христос... Тази Светлина свидетелства за Божеството на Христос, защото не може да не познаеш Бога в тази светлина... Неописуеми са действията ѝ. В нея е вечността; в нея е неизразимата благост на любовта. В нея нашият дух вижда необятни хоризонти...”**. Виждането на тази Светлина, по думите на архим. Софроний, е свързано с дълбоко покаяната молитва, изпълнена със състрадание към тези, които ни причиняват зло (любов към враговете). По негови думи, сякаш любовта в сърцето на човека привлича Светлината и тя прониква в душата, прогонвайки от нея всяко съмнение, страх, а понякога и усещането за собствено тяло. В такъв момент човек наистина не може да каже дали е бил в тяло или извън него, както споделя за това и св. ап. Павел (вж. 2 Кор. 12:2).

Друг наш съвременник **митрополит Антоний Сурожски** (1914-2003) е потвърждение на това, че случилото се със св. ап. Павел по пътя за Дамаск може да се повтори и в наши дни. Веднъж, докато четял Евангелието, при това без особен ентузиазъм или вяра, той усетил невидимото, но осезаемо присъствие на Господ Иисус Христос – присъствие, което предизвиква поврат в неговия живот. Тази промяна била предизвикана от факта, че Бог му се открил **„като живот, като радост, като смисъл, като нещо**

толкова ново, че обновяваше всичко... Бих могъл да кажа заедно с ап. Павел: „Горко ми, ако не благовестя” (1 Кор. 9:16)”. Митр. Антоний е бил призван от Самия Христос към служение, така както е са призвани ап. Павел и много други хора, срещнали по своя път Бога лице в лице.

Ако можем да обобщим мистическият опит на светците, които споменахме, а също и духовния опит на наши съвременници, то можем да направим извод, че срещата с Бога и озарението с нетварната Светлина се случва най-често по време на молитва, богослужение или четене на Свещ. Писание. Разбира се всичко това не става по волята на човека, нито пък трябва да се търсят усилено и самоцелно подобни преживявания. По-важно е за нас да не забравяме, че при молитва трябва винаги да бъдем изпълнени с живо чувство за Божието присъствие, а всяко молитвено слово да бъде изричано внимателно, съсредоточено, за да достигне до дълбочината на сърцето ни. Само такава внимателна и съсредоточена молитва ражда умиление, съкрушение и духовна топлина - до степен да усетим как Бог по тайнствен начин се докосва до душата ни, за да я преобрази.

Използвана литература:

- 1. „Мистицизмът в Православието” – Митр. Иларион (Алфеев)**
- 2. „Мистическото богословие на Източната Църква” – Вл.Н.Лоски**